Opetus- ja kulttuuriministeriö Neuvostoraportti EU/11/2023-OKM-28

Ruso Henrik 2.11.2023

Epävirallinen koulutus- ja nuorisoneuvosto 18.-19.9.2023

Epävirallisen koulutus- ja nuorisoneuvoston kokouksessa Espanjan Zaragozassa käytiin kolme pöytäkierrosta ajankohtaisista aiheista.

Ensimmäisen keskustelun teemana oli nuorten osallistumisen edistäminen EU:n ja kansalliseen päätöksentekoon. EU Youth Forum'n puheenjohtaja painotti alustuksessaan nuorisotestin käyttöönoton tärkeyttä. Jäsenvaltiot korostivat eri välineiden kehittämistä yhteistyössä nuorten kanssa, mutta eivät sellaisenaan tukeneet nuorisotestin hyväksymistä.

Toinen keskustelu käytiin korkeakoulutuksesta ja sen saavutettavuudesta. Puheenjohtaja esitti sosiaalisen viitekehyksen laatimista korkeakoulutukselle. Komissio piti eurooppalaisen tutkinnon perustamista tärkeänä. Puheenvuoroissaan delegaatiot painottivat sekä taloudellisten että muiden tukimuotojen merkitystä muita heikommassa asemassa oleville opiskelijoille ja kertoivat erilaisista kansallisista tukimalleista. EU:n tasolla Bolognan prosessi ja Erasmus+ -ohjelma mainittiin keskeisinä välineinä.

Kolmannen keskustelun aiheena oli koulutuksen merkitys demokraattisen kansalaisuuden edistäjänä. Alustuspuheenvuoroissa todettiin yhteisen eurooppalaisen arvopohjan olevan Venäjän hyökkäyssodan myötä tärkeämpi kuin koskaan. Puheenvuoroissa korostui Erasmus+ -ohjelman merkitys yhteisen eurooppalaisuuden edistäjänä. Useissa puheenvuoroissa korostui myös opettajien rooli arvojen ja kansalaisuuskasvatuksen välittämisessä oppilaille. Komissio totesi keskustelun jatkuvan molemmista koulutuksen teemoista EU Education Summit'ssa 30.11. Brysselissä.

First Working Session – Youth Ministers

"A European policy that places youth at the centre of political commitment, through an inclusive and participatory approach that guarantees the rights and well-being of young people in the EU"

Puheenjohtaja avasi kokouksen. Hän totesi nuorten kohdanneen viimevuosina useita maailmanlaajuisia kriisejä ja korosti yhteistyön merkitystä ongelmiin vastaamisessa. Etenkin nuorten mielenterveyden edistäminen edellyttää yhteisiä ponnistuksia. Nuorisopolitiikan valtavirtaistaminen ja nuorten osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon ovat keskeisiä asioita EU-tason keskustelussa.

Komissio totesi seuraavien eurovaalien olevan vain 9 kuukauden kuluttua ja tulee tehdä töitä nuorten osallistumisen vahvistamiseksi. Nuorten tulee voida vaikuttaa tulevaisuuteensa. Hän painotti EU:n nuorison teemavuoden perinnön merkitystä ja katsoi, että kaikissa EU:n politiikoissa tulisi huomioida nuorten ääni. Kyse on pitkäntähtäimen prosessista.

Youth Forum puhui nuorisotestin puolesta ja huomautti, että nuoret on nyt jätetty formaalin päätöksenteon ulkopuolelle. Testin tulee sisältää sekä vaikutusten arviointi nuoriin, konsultaatio että välittävät toimet negatiivisten vaikutusten korjaamiseksi.

Keskustelussa jäsenvaltiot tukivat politiikkatoimia nuorisoasioiden valtavirtaistamiseksi EU:n politiikkoihin ja painottivat nuorten osallistumismahdollisuuksien kehittämistä eri kanavia pitkin ottaen huomioon myös digitaalisten välineiden käyttö. Huomautettiin myös, että nuoria ohjattaisiin pois digitaalisten välineiden käytöstä, jotka vain lisäävät nuorten pahoinvointia. Osa jäsenvaltioista totesi suoraan, että nuorisotesti edellyttää vielä keskustelua. EU:n nuorisodialogia toivottiin kehitettävän jatkossa entistä inklusiivisemmaksi. Muistutettiin yhteistyön merkitysestä Euroopan neuvoston kanssa.

Osa jäsenvaltioista korosti kansallisten keinojen kehittämisen tarvetta ja ensisijaisuutta sekä kertoivat kansallisista toimista mm. nuorisojärjestöjen osallistamiseksi kansalliseen päätöksentekoon, yhteistyöhön ja koordinaatioon. Non-formaalin ja arkioppimisen merkitys nousi esiin useissa puheenvuoroissa.

Suomen puheenvuorossa korostettiin nuorten osallistumisen merkitystä ja sen vaikutusta päätösten legitimisyyden lisäämiselle. Osallistumisen tapoja on tarpeen kehittää, mutta tässä jäsenvaltioilla on vastuu varmistaa, että ne ovat kestäviä ja toimivia, minkä vuoksi ei tulisi tehdä hätiköityjä päätöksiä.

Loppupuheenvuorossa ***komissio*** totesi, että nuorten tulee voida tuntea itsensä eurooppalaisiksi eikä vain olla eurooppalaisia. Digisäädökset (DSA, DMA) erityisesti nuorten kannalta keskeisiä.

Second Working Session – Higher Education Ministers

”Boosting transitions, successful experiences and completion of higher education for disadvantaged students”

Puheenjohtaja totesi avauspuheenvuorossaan, että Euroopan sosiaalinen ulottuvuus on tärkeä perusta korkeakoulusektorin yhteistyölle ja jatkuvalle oppimiselle. Korkeakoulutuksen saavutettavuutta kaikille ei ole vielä saavutettu, vaan muita heikommassa asemassa olevat nuoret ja heikommasta sosiaalisesta taustasta tulevat ovat edelleen aliedustettuina. Nämä opiskelijat eivät saa perheiltään taloudellista tukea, ja usein tuntevat vähemmän yhteenkuuluvuutta korkeakoulujen ja muiden opiskelijoiden kanssa. Tausta näkyy myös oppimistuloksissa ja drop-out luvuissa.

Eurooppalainen viitekehys inkluusiolle on tarpeen korkeakoulutuksen sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi. Jo nyt on tehty toimia mm. Erasmus+ -ohjelman inkluusion lisäämiseksi ja Eurooppalaisen koulutusalueen puitteissa, mutta tarvitaan edelleen työtä korkeakoulutuksen mahdollistamiseksi kaikille.

Komissio korosti korkeakoulujen merkitystä Euroopan kehitykselle ja katsoi korkeakoulualliansien määrän olevan osoitus korkeakoulusektorin eurooppalaisesta luonteesta. Eurooppalainen tutkinto tarvitaan ja tätä varten komissio on antamassa tiedonannon. Erasmus+ -ohjelmalla on suurempi budjetti kuin koskaan ja se mahdollistaa entistä suuremman osallistumisen kaikista taustoista, mutta toimia tarvitaan edelleen.

Keskustelussa jäsenvaltiot totesivat, että muita heikommasta asemasta olevien nuorten opintopolkujen mahdollistaminen korkeakoulutukseen on tärkeää ja sitä varten on tehty erilaisia kansallisia aloitteita ja strategioita. Mainittiin koronapandemian jälkeisten mielenterveysongelmien asettavan edelleen lisähaasteita ja muistutettiin inflaation ja kohonneiden elinkustannusten vaikutuksesta. Myös kolmansista maista tulevat opiskelijat tarvitsevat lisätukea. Jäsenvaltioiden tilanteet ovat hyvin erilaisia korkeakoulutuksen osalta ja nämä erityispiirteet tulee ottaa huomioon.

Useat jäsenvaltiot huomauttivat, että muita heikommassa asemassa olevia opiskelijoita tulee tukea sosiaalisesti, psykologisesti ja taloudellisesti. Korkeakoulujen tulee olla inklusiviisia ja avoimia kaikille. Tukea tulee tarjota myös liikkuvuusohjelmiin osallistumiseksi.

Opintojen maksuttomuus tai alhaiset lukukausimaksut ovat keskeinen tekijä opintojen mahdollistamiseksi kaikille. Useissa maissa on tähän tarkoitukseen varallisuuteen perustuva opintotukijärjestelmä. Kiinnitettiin huomiota sisäänpääsyprosessien oikeudenmukaisuuteen. Bolognan prosessi tärkeä väline jäsenvaltioiden väliseen yhteistyöhön. Todettiin työkokemuksen ja pienten osaamiskokonaisuuksien hyväksilukemisen opintoihin olevan myös mahdollisia keinoja muita heikommassa asemassa olevien opintojen tukemiseksi.

Opiskelijajärjestön edustaja kiinnitti huomiota opiskelijoihin taloudellisiin haasteisiin ja huomautti sosiaalisen taustan ja sukupuolen edelleen vaikuttavan opintoihin hakeutumisessa ja menestymisessä. Tarvitaan inklusiivisuuskehys (inclusivity framework) EU-tasolla, joka sisältäisi mm. minimitavoitteet ja perusteet rahoitukselle. CREUP painotti myös taloudellisen tuen merkitystä ja tukitoimien merkitystä liikkuvuusohjelmiin osallistumiseksi. Latinalaisen Amerikan asiantuntija totesi korkeakoulutuksen olevan kasvubuumissa alueella ja painotti digitalisaation sekä tekoälyn merkitystä.

Suomen puheenvuorossa painotettiin korkeakoulutuksen merkitystä resilienteille yhteiskunnille ja todettiin, ettei ole varaa jättää ketään ulkopuolelle.

Komissio katsoi keskustelun selvästi osoittavan korkeakoulutuksen saavutettavuuden eurooppalaiselle elämäntavalle. Hän painotti Bolognan prosessin merkitystä ja katsoi, että korkeakoulustrategian mukaisia toimia tulee jatkaa. Kutsui lopuksi kaikki ministerit 30.11. Brysselissä järjestettävään EU Education Summit'iin.

Puheenjohtaja totesi uuden koulutusasioista vastaavan komissaarin aloittavan 20.9. Keskustelu osoittaa, että ei ole yhtä kaikille sopivaa mallia kaikille jäsenvaltioille, mutta toimia on kehitettävä ja yhteistyötä jatkettava myös Euroopan tason toimin mm. kehittämällä pieniä osaamiskokonaisuuksia. Sosiaalinen tuki muita heikommassa asemassa oleville nuorille on tärkeää ja tältä osin viimeaikaisten kriisien vaikutus nuorten elämään otettava huomioon. Opintojen joustavuus voi olla hyväksi, mutta se voi myös johtaa eksymiseen opintopolulta, joten tasapaino keskeinen tekijä.

Third Working Session – Education Ministers

"How can education foster democratic citizenship and our common values in the EU?"

Puheenjohtaja totesi arvokeskustelun olevan ajankohtainen Venäjän hyökkäyssodan edellyttäessä yhtenäistä Eurooppaa.

Komissio vakuutti komission sitoutuneen edistämään eurooppalaisia arvoja ja totesi digitaalisen koulutuksen olevan tiivisti yhteydessä koulutuksen yhdenvertaisuuteen. Erasmus+ -ohjelma on tärkeä väline eurooppalaisen yhtenäisyyden edistäjänä. Muistutti myös tulevista eurovaaleista keskeisenä demokratian tapahtumana.

Keskustelussa myös useat jäsenvaltiot mainitsivat Venäjän hyökkäyssodan ja sen vaikutuksen Euroopan yhtenäisyydelle. Delegaatiot painottivat etenkin Erasmus+ -ohjelman merkitystä yhteisen eurooppalaisuuden edistäjänä. Arvot nähtiin myös koulutusjärjestelmän perustana ja useissa maissa kansalaisuuskasvatus on erotettu omaksi oppiaineekseen. Arvojen edistämisen katsottiin olevan myös liitännäinen osaamiseen etenkin medialukutaitoon ja kriittiseen ajatteluun. Opettajilla on keskeinen rooli arvojen ja kansalaisuuskasvatuksen edistämisessä. On kuitenkin tärkeää tukea myös lasten ja nuorten osallistumista ja aktiivista toimintaa ottaen huomioon uudet sähköiset vaikuttamisen välineet. Empatiataidot tärkeitä.

Konkreettisista ehdotuksista yksi näki opiskelijaparlamentin hyvänä käytäntönä nuorten aktiivisuuden lisäämiseksi ensimmäisellä ja toisella asteella. Esitettiin myös uuden eurooppalaisen puitteiston laatimista kansalaisuuskasvatuksen edistämiseksi yhteistyössä Euroopan neuvoston kanssa. Yhdessä jäsenmaassa on kouluille perustettu ohjelma, jolla edistetään lasten osallistumista heitä koskevaan päätöksentekoon ja siten oppivan aktiivista kansalaisuutta. Pari painotti ammatillisen koulutuksen opiskelijoihin keskittyviä toimia.

Suomen puheenvuorossa painotettiin koulujen roolia demokratian yhtenä perustana. Tämä edellyttää koko koulun yhteistyötä sekä avoimia mahdollisuuksia lapsille ja nuorille tuoda esille näkemyksiään ja osallistua koulun toimintaan. Erasmus+-ohjelma on keskeinen väline Euroopan tason yhtenäisyyden rakentamisessa ja dialogiin yli rajojen.

Latinalaisen Amerikan kanssa yhteistyötä tekevän järjestön edustaja katsoi, että hyvien käytäntöjen vaihtaminen sekä formaalin, non-formaalin että informaalin oppimisen keinoista arvojen ja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi on tärkeää. Paikallisen koulun oppilaat katsoivat, että kouluissa tulee oppia demokraattisen yhteiskunnan perusteita ja etenkin tyttöjen osallisuutta tulee edistää kaikissa jäsenvaltioissa. Lisäksi kuultiin opiskelijan ja Ukrainan opetusministerin puheenvuorot.

Komissio totesi keskustelun jatkuvan EU Education Summit'ssa 30.11. Komissio on esittänyt neuvostolle ukrainalaisten pakolaisten tilapäisen suojelun määräajan pidentämistä vuodella. Tämä koskee myös kouluja. Kiitti erikseen oppilaitosten edustajia puheenvuoroista.

Puheenjohtaja kiitti keskustelusta ja osallistumisesta kokoukseen. Työtä koulujen ja opettajien tukemiseksi työssä demokraattisten mallien opettamiseksi tulee tukea ja kehittää. On tärkeää, että nuoret kasvavat vapaiksi ja säilyttävät uskonsa tulevaan.

Suomen edustajat
Jonna Korhonen/OKM, Heidi Sulander/EUE